

תוספת ולא הוצרכו להזכירו.

וכן בלה הרי בכלל חמותה דממילא נפקא מהא דחמותה אינה מעידה.

ור' יהודה דאמר דאשת אב וכלה לא נכללו במתניתין, משום דסבר דכלה לאו בכלל חמותה ואשת אב לאו בכלל בת הבעל.

וטעמו: משום דבשלמא חמותה אינה נאמנת להעיד לכלתה משום דפניא לה לכלה, דאמרה, קאכלה לגירסני שזו אוכלת עמלי. אלא בלה מאי טעמא פניא לחמותה.

ובשלמא בת הבעל אינה נאמנת להעיד לאשת אב משום דפניא לאשת האב, דאמרה, קאכלה לגירסני דאם שזו אוכלת עמל אמי. אלא אשת האב מאי טעמא פניא לבת הבעל.

ופרכינן: אלא מאי, כיון דאין לכלה על מה לשנאות חמותה ואין לאשת אב על מה לשנאות בת הבעל, אמאי קא מוסיף ר' יהודה הני תרתני לומר דאינן נאמנות.

ומשני: אלא, בלה מ"ט פניא לחמותה, משום דחמותה מגלה לבנה כל עבדה.

אשת אב נמי פניא לבת הבעל, משום דבת הבעל מגלה לאביה כל מילי דהיא עבדה.

ורבנן דאמרי דכלה בכלל חמותה, ואשת אב בכלל בת הבעל, משום דסברי דטעמן שוה, דכיון שהחמות שונאת כלתה, הכלה שונאת

את חמותה, וכן בת הבעל כיון ששונאת את אשת האב, גם היא שונאת אותה, וכדכתיב בספר משלי [כז] כמים הפנים לפנים, כמים הללו שאדם צופה בהן ורואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק הם שוחקות, ואם הוא עוקם הם עקומות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אוהב את זה, גם הוא אוהבו, ואם הוא שונא את זה, גם הוא שונאו⁽⁶⁾.

ורבי יהודה דלא סבירא ליה האי טעמא, מעמיד הפסוק ההיא בדברי תורה כתיב דלפי פנים שאתה נותן לתורה, לבך עומד לך להעמיד הגירסא הלכה למעשה, אם יגעת בה תמצא, אם לא יגעת לא תמצא⁽⁷⁾.

אמר רב אחא בר עויא:

בעי במערבא: חמותה הבאה לאחר מיכן, כגון שיש לבעלה אח מהאב ולא מהאם, ואם ימות בעלה בלא בנים תתייבם לאותו אח, ואמו של האח תהיה חמותה, מהו שתעיד על מיתת בעלה?

וצדדי הספק הם: מי אמרינן ששונאתה מעכשיו, משום דמסקה ארעתה, דמית בעלה של זו, ונפלה קמי יבם בנה, וכניא לה משום שזו תאכל עמלה, ומתכוונת לקלקלה מעכשיו כדי שלא תתייבם עוד לבנה או לא⁽⁸⁾.

תא שמע:

שנינו במשנה לקמן: אמרה מת בעלי, ואח"כ אמרה מת חמי, תנשא ותטול

7. לשון אחר פי' ברש"י דאם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים, ואם לאו, אינו מחכים מרבו.
8. ואם תאמר, ותפשוט לה מיבמתה, שאינה

6. ואע"פ שאפשר לפרשו בדברי תורה כר' יהודה, מכל מקום פשוטו של מקרא כך הוא, מאירי.

מתניתין:

א. עד אחד אומר מת, ונשאת לאחר, או אפילו רק התירוה להנשא, ובא עד אחד ואמר לא מת, הרי זו לא תצא מהתירה הראשון, ומותרת לינשא לכתחילה. דכל מקום שהאמינה תורה לעד אחד נאמן כשתים. ואם עדין לא התירוה, כיון שעדין לא סמכינן על העד, לא חשיב כתרי.

ב. עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת, אם העד אחד פסול מדרבנן לשאר עדויות, והשנים נמי פסולים לשאר עדויות, אף על פי שנשאת קודם שבאו השנים, תצא. דכל מקום שהאמינה תורה לנשים ולפסולין הולכים אחר רוב דעות.⁽¹⁰⁾

ג. אם שנים אומרים מת ועד אחד אומר לא מת, אף על פי שלא נשאת קודם שבא העד אחד, תנשא דאזלינן אחר רב דעות בין לקולא ובין לחומרא, ואף על פי שלא התירוה עדין, תנשא:

גמרא:

שנינו במשנה: עד אחד אומר מת, ונשאת,

כתובה, אבל וחמותה אסורה א"פ שאמרה תחילה מת בעלי, ונמצא שאין זו חמותה, והרי היא לה כנכרית, אפילו הכי לא נאמנת לומר מת חמי, וחמותה נשאת באיסורה.

מאי טעמא חמותה אסורה, הא לאו חמותה היא, לאו משום דאמרין, לא בעלה מיית ועדיין זו חמותה, ולא חמיה מיית, והא דקאמרה כלתה הכי, לקלקולא לחמותה הוא דקמיכוונא. ואף על פי שבעלה, שהוא בן של חמותה, נמצא במדינת הים, ואין אמו אצלו לדבר לו על כלתה דברים רעים, אפילו הכי סברה כלה לקלקלה מעכשיו, כי היכי דלבתר שעתא כשישוב בעלה של הכלה ובעלה של חמותה, תדחה לחרפות, ולא תיתי תצטערן.

אלמא אמרינן דמסקא דעתא על צער שיבוא לאחר מיכן, הוא הדין לחמותה הבאה לאחר מיכן.

ודחינן: דלמא שאני התם דרגיש לה צערא שכבר הרגישה כלה זו בצער שמצערתה חמותה, ושנאה ישנה היא, משא"כ בחמותה הבאה לאחר מיכן, שמעולם לא היתה חמותה ולא הרגישה מעולם צער ממנה, לא תפשוט.⁽⁹⁾

וכן נראה לי שכוונו בשניהם גדולי הפוסקים בשתי שאלות שלא הביאום, מפני שבת חמיה כבת חמותה ואינה נאמנת, וחמות הבאה לאחר מן אינה בכלל חמות, ונאמנת.

וכן נראה לי בלא פקפוק, אלא שכל המפרשים מעמידין אותה בספק, ולא תצא.

10. אבל אם האחד כשר לשאר עדויות והשנים פסולים, הוי כמחצה על מחצה ולא תצא, דתרי פסולין כחד כשר הוי, (שו"ע סי' י"ז סעי' ל"ז).

מעידה עליה, אלמא, אמרינן דמסקא אדעתא דמיית בעל ונפלה קמי אחי בעלה ותהא יבמתה צרתה. ופירש"י ז"ל דשאני התם ביבמתה שעתידה להיות צרתה ממש, ועבדה לה צערא בגופא, ומשו"ה מסקא אדעתה טפי. אבל בחמותה הבאה לאחר מיכן, דאיכא רק צער מחמת ממון, דלמא לא מסקא אדעתה כולי האי.

9. כתב המאירי, דבחמות הבאה לאחר מיכן, למסקנא ראוי לומר שנאמנת, וכן ראוי לפסוק,

ובא עד אחד ואמר לא מת, הרי זו לא תצא.

ודייקנין: **טעמא דנשאת** כבר הוא דאמרינן לא תצא, **הא לא נשאת**, לכתחילה לא **תנשא**.

ומקשינן: **והאמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד כגון בסוטה שהאמינה תורה עד אחד שאמר אני ראיתה שנטמאת, וכגון בעגלה ערופה שהאמינה תורה עד אחד לומר אני ראיתי את ההורג, הרי כאן שנים חשוב העד כשנים. והכא דהאמינו חכמים לעד אחז שבא להתירה, עשו כשל תורה⁽¹¹⁾,**

ואין דבריו של עד אחד שבא לאוסרה מתקבלים במקום שיש עד אחד להתירה, החשוב כשנים.

מכח קושיא זו מפרשינן המשנה **דהכי קאמר, עד אחד אומר מת והתירוה להנשא, ובא עד אחד ואמר לא מת, לא תצא מהתירה הראשון⁽¹²⁾. אבל אם בא העד האוסר קודם שהתירוה מודה עולא דכיון דעדין לא סמכינן על העד, לא חשיב כתרי.**

שנינו במשנה: **עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת, אף על פי שנשאת קודם שבאו השנים, תצא:**

ומקשינן: מאי אשמעינן מתניתין **פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים** דמודה עולא דלגבי תרי חשיב העד המתיר כחד, ובטל, ולא אמרינן תרי ותרי נינהו.

ומתרצינן: **לא צריכא**, מתניתין מיירי **בפסולי עדות** לשאר עדויות שבתורה, ואשמעינן, דכל מקום שהאמינה תורה לנשים ולפסולין הולכים אחר רוב דעות.

וכדרבי נחמיה.

דתניא: רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד אין שם תורת עדות, וכי היכי דעד אחד מהני, פסולי עדות נמי מהני, הלכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים.

ועשו שתי נשים באיש אחד ועשו שתי נשים שהכחישו עד אחד, ואמרו לא מת. כשני אנשים באיש אחד שהעד אחד הראשון בטל, ואפילו ניסת, תצא.

ואיבעית אימא לא עשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד, משום דכל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא והתירוה על פיו אפילו מאה נשים מעידין כנגדו, כעד אחד דמיין, וכי היכי דעד אחד בטל דאמרינן העד הראשון הבא להתירה הרי הוא כשנים

11. תוס' ר"ד.

והתירוה לינשא על פיה, ואח"כ בא עד אחד כשר, ואמר לא מת. בהא ליתא לדעולא, משום דאמירה דידיה לאו עדות הוא, ובמקום הכחשה לא המנוה כלל.

והרמב"ם ז"ל (בפי"ב מגירושין הל' כ"א) סובר דכל היכא דקמא עד פסול והשני עד כשר, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, וההיא דכתובות דמהני עד פסול נגד עד כשר, התם

12. עיין בריטב"א שהביא בשם הרמב"ן דהא דינא איתא אפילו כשהראשון עבד או אשה והשני עד כשר, דמכל מקום הא הימנוה לקמא כבי תרי, ואיתא בכלל מימרא דעולא, וכן מוכח בכתובות (דף כג:).

ומיהו האשה עצמה שאמרה מת בעלה,

דמתניתין, דקתני תצא, אבל לקולא אימא לא, קמ"ל:

מתניתין:

שתי נשים של אדם אחד שבאו ממדינת הים

א. אחת אומרת מת בעלי, ואחת אומרת לא מת.

זו שאומרת מת, תנשא ותטול כתובתה.

וזו שאומרת לא מת, לא תנשא, ולא תטול כתובתה. היות שאסרה את עצמה, כי היא נאמנת על עצמה לעשותה כ"חתיכה דאסורא", אבל על השניה אינה נאמנת להכחישה לאוסרה, כיון שהיא צרתה.

ב. אחת אומרת מת בעלי מעצמו, ואחת אומרת נהרג על ידי אחרים,

רבי מאיר אומר: הואיל ומכחישות זו את זו, הרי אלו לא ינשאו.

ופליג רבי מאיר גם על הרישא.

רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: הואיל וזו וזו מודות שאין קיים, ינשאו.

אבל אם אחת מודה והאחת אינה מודה, לא ינשאו שתיהן, אלא רק האחת המעידה שהוא מת.

ג. עד אחד אומר מת, ועד אחד אומר לא מת, ובאו בבת אחת.

ואין דבריו של אחרון במקום שנים, מאה נשים נמי בטלים לגביה דראשון, ובכי האי גוונא לא אשמועינן מתניתין דתצא.

אלא מתניתין דקתני אף על פי שנשאת תצא, כגון דאתאי אשה מעיקרא ונשאת על פיה, ואשמועינן מתניתין דתצא על פי שתי נשים הבאות אחרי כן, ולא מחשיבים האשה שבאה מעיקרא במקום עד כשר. ואע"ג דאחשיבנה כתרי למישרייה על פומה.

ולפי האיבעית אימא תרצה לכאר את דברי רבי נחמיה הכי: רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות. ועשו שתי נשים באשה אחת, כשני אנשים כאיש אחד. אבל שתי נשים כאיש אחד, כפלגא ופלגא דמי. כגון, עד אחד אומר מת, והתירה לינשא, ובא אחר ואמר לא מת, דאמר במתניתין, לא תצא מהתירה הראשון:

שנינו במשנה: שנים אומרים מת ועד אחד אומר לא מת, אף על פי שלא נשאת קודם שבא העד אחד, תנשא:

ומקשינן: מאי קמשמע לן.

ומתריצין: מתניתין מיירי בפסולי עדות לשאר עדויות שבתורה, ואשמעינן, דכל מקום שהאמינה תורה לנשים ולפסולין הולכים אחר רוב דעות. וכדר' נחמיה דאזיל בתר רוב דעות.

ומקשינן: היינו חך דלעיל

ומתריצין: מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דעות היינו רק לחומרא כגון מציעתא